

ТМ	Г. XXII	Бр. 3-4	Стр. 329 - 332	Ниш	јул - децембар	1998.
----	---------	---------	----------------	-----	----------------	-------

Приказ дела

Примљено: 14.09.1998.

Драган Тодоровић

КУЛТУРА У НОВОМ КЉУЧУ *

У издању Просвете објављено је дело Пукоти некултуре, Драгана Кокковића, професора Филозофског факултета у Новом Саду, једног од видљивих српских социолога. У својој најновијој књижици српско нас обавезитаво знајних тема и диметима социолошких и спитива културе, као што су пројекти маведружтва и културе, односи између друштва, културе и језика, питања културног развоја, масовна култура и карактер масовних медија, однос културе и слободног времена, авангарда и постмодерна култура итд. Вредност ове књижевине је што не представља само фактографску "разгледницу" културних стремљених времена него и критичку модерне индивидуалности, утемељене у продукцији њених културних вредности.

У целини гледано, дело представља критичку елитистику; становајућа, које културу швата као духовност у власти ауторитета стручњака, заданих за културу. Аутор је заговорник концепције која свакодневни живот ставља у центар разматрања заједно са делатношћу која га прати. У дванаест засебних поглавља он темељно и спитиве могућности и претпоставке излашка из круга хегемонистичког поимања културних вредности и афирмиса алтернативних наивно и невита знања, онако како се они актуелно доживљају у услужној свакодневници. Изобиља материјала, изложеног на готово петсто страница, издвајамо оне делове које сматрамо кључним: дефинисање културе, култура и језик, поткултура и масовна култура и насипање култура.

Сазнање да је -овек пројектован културе познато је. Раширеност овог сазнања -ини да теоретичари, који настоје да сумирају културне појаве, морају да дају и роке дефиниције. Но, наметане се питање постоји ли правоверна дефиниција културе у свету разграђивања великих трансцендентних филозофско-етичких питања? Постао је јасно да је под појмом културе недоговорно мислити једино такозвану хуманистику и духовну културу. Култура се мора разумети у њеном јединственом односу према свему што је људски свет. Одрбајуће строго ограничени концепт по коме је култура стандард естетског савршенства или, како каже Арнолд, "најбоље

* Драган Кокковић, Пукоти некултуре, Просвета, Београд, 1997.

{ to je smi { qeno i i zra` eno na svetu", autor nudi odre|ewe kul ture kao "cel okupnost materijalnih i duhovnih dobara koja su svojom radom -l anovi odre|enog dru{ tva stvorili kroz istoriju da bi ovladali stvarno{ }u i prilagodili je svojom, qudskim potrebama... Kul tura i zra`ava dru{ tvene i me|qudske odnose koji se uspostavqaju u procesu nastajawa, usvajawa, -uvawa i { i rewa materijalnih i duhovnih vrednosti " (s. 34).

Ispi tuju}i di menzi je ekspl icitne i impl icitne, a zatim i atributivne i distri butivne kul ture, autor traga za cel ovit im odre|ewem kul ture, odre|ewem koje bi proistekli o iz neraskidive povezanosti dru{ tvenog i polnog kompleksa. On polazi od stava da problem odnosa dru{ tva i kul ture ne treba re{avati ni putem postove}i vawa ovih pojmova, ali ni razmatrawem ta dva podru-ja po principu cel i na-deo. Odre|ewem kao "specifi -nog i osobenog na-i na postojawa dru{ tva" (s.93), afirmi {e se shvatawe kul ture kao na-i na `i vota i preme{ta sredi {te i interesovawa sa kul ture kao ne-eg otu|enog od qudi u sredi {te wi hovog `i vota.

Kul tura shva}ena kao na-i n `i vota veoma je pl odonosna za istr`i vawe jezika. Jezi k je i zvor i sama su{tina mnogih di menzi ja kul ture, jer omogu}ava mi sao, te je, prema re-ima ugl ednog ameri -kog teoreti -ara umetnosti Roberta Ginsberga, "moneta za svakodnevno op{ tewe". Jezi k ni je samo instrument interakcije pojedina s drugima, nego i oblikuje wegovo i skustvo. U pri marnoj soci jal i zaciji dete do` i vqava jezi k ne kao kvazi -i deal ni znakovni sistem, ve} kao govor wegovi h bl i ` wi h, povezan s wi hovi m i zrazom l i ca, pokreti ma tela, ugra|en u wi hovo pona{awe. Jezi k je vi {e od formalnog sistema gramatike ki h pravila i semantike i nventara, jer sadr` i -i tav repertoar modela orijentacije, ci qeva del ova wa, kao i tehni ka za legiti maciju i ostvari vawe ti h ci qeva. Jezi k ni je odvojen od kul ture nego je wen sastavni deo, odnosno, kako zakqu-uje sam autor "jezi k se vi {e ne mo`e posmatrati kao ne{to potpuno odvojeno od kulturnih sistema, ve} kao deo kulturne cel i ne koji je funkcionalno sa wom povezan" (s. 234).

Sastavni deo procesa ovladavawa jezika je oblikovawe personalnog i kolektivnog i denti teta, tokom kojeg pojedina razvija ose}aj pripadnosti, kako {iri m, neposredno pri sutnim dru{ tvenim grupama, tako i formacijama op{tije pri rode, kao {to je nacija ili odre|eni civi lizacijski kompleks. Kulturni i denti tet ukqu-uje sve ono {to -i ni odre|enu grupu qudi, pod uslovom da imaju iste ili srodne afi ni tete ili stremqewa. Formira se zahvaquju}i socijalnom u-ewu u okviru kulturnog nasle|a, a wegov konstutivni element je odnos prema drugome -i sti -e autor. Otuda i wegovo nedvosmi sleno priklawawe interkulturalisti -kom konceptu u plani rawu razvoja savremenog dru{ tva. Multikul turalizam te`i ravnopravnom, ali stati -nom koegzistencijom rawu kul tura, dok "zastupnici interkulturalizma smatraju da su sve kul ture podjednako vredne i poku{avaju da na|u mogu}nost ravnopravnog dijaloga me|u wi ma, pri -emu se povezi vawe kulturnih el emenata ne shvata ni kao wi hovo nekriti -ko me{awe ni kao gubqewe kulturnog i denti teta" (s. 313).

Dru{ tveni zna-aj kulturnog i denti teta reflektuje se kroz pojavu razli -i ti h subkul tura, ugl avnom u urbanim sredi nama. Me|uti m, i zazovni m prkosom konzervi sanom etosu svakodnevnqaja, drski m i sti cawem svoje razli -i tosti i nepri stajawa na kodifi kaciju i normi rawe, potkul tura i sama ote`ava poku{aje teorijskog proni cawa u svoje proti vre-no tkawe.

Uva`avaju}i stavove mnogih autora, koji razli ku i zme|u kontrakul ture i potkul ture vide u tome { to se prva odl i kuje ekspl i ci tno pol i ti -ki m i i deol o{ ki m f ormama suprostavqawa vladaju}oj kul turi i i zgra|eni m al ternati vni m i nsti tuci jama (andergraund { tampa, komune, zadruga), dok se otpor vladaju}oj i deol ogi ji u potkul turi i skazuje posredovano, kroz simbol i -ne obl i ke borbe, pa se zbog toga te` e "-i ta" - ne podr` avamo radi kal no podvajawe proti vkul turnog i potkul turnog akti vi zma. Ono { to oni na kraju izra` avaju jeste su{ ti nska tenzi ja i zme|u oni h koji su na vlasti i oni h koji su osu|eni na podre|ene pol o` aje i "drugoklasne ` i -vote" (Hebdi x). Ne zaboravi omo pri tom da je jedna od najmarkantni ji h crta domi nantne kul ture wen ekl ekti ci zam, koji podrazumeva vel i ku mo} asi mi l aci je svega { to se i skazuje kao novo i ori gi nal no. Tako ona upi ja u sebe sti l ske novi ne margi nal ne oml adi nske kul ture, ubl a` i v{ i prethodno kri ti -ke fermente i ` esti nu otpora postoje}em kul turnom si stemu. Sredstva masovne komuni kaci je i graju vel i ku ul ogu u procesu "pri pi tomqavawa" i pretvarawa sveta margi nal nosti u puki spektakl , koji ne naru{ ava vladaju}i kontekst zna-ewa.

Bez pretenzi ja da boravi u obl asti ma koje su zani mqi ve i skqu-i vo soci ol ozi ma tradi ci onal nog "mani ra", Kokovi } doti -e se pri rode prve pl anetarne kul ture, masovne, dakako. Ako ostavi mo po strani kul turu kao "sel ekci oni sani kompl eks i skustava", otvara se { i rok prostor svakodneva kul ture i ndustrijski h dru{ tava, koja tehni -ko-ci vil i zacijski m nabojem dovodi u pi tawe rel ati vnu autonomi ju i kri ti -ku pozi ci ju kul ture, otpri l i ke onako kako o tome razmi { qa Markuze. Re- je o kul turi koje se akl i l mati zuje na svi m meri di jani ma, u svaku grupu, svaki etnos. Weno bi }e je kosmopol i tsko, i deol ogijsko, homogeni { u}e, pragmati -no uti l i taro, ekl ekti -no i reprodukti vno, te afi rmi { e filozof i ju "happy end" i kosmi -ko-tr` i { ni i mperati v ml adosti , l epote i zdravqa. Stoga, di l ema da l i masovna kul tura osmi { qava i arti kul i { e qudsku egzi stenci ju i poma` e -oveku da re{ ava svoje ` i votne probl eme i l i je beg od ` i vota, ustvari i ne postoji . Vladavi na kapi tal a i l ogi ka profi ta poti snul i su stvaral a-ko i spoqavawe qudske autenti -nosti i nametnul i real i zovawe -ovekove su{ ti ne kroz tri vi jal ne sadr` aje. Sportski sadr` aji i spektakl i naj-e{ }e su u toj funkci ji .

Ostanemo l i na trenutak na pretpostavkama mi tol o{ ke simbol i -ke, zakqu-i }emo da je Hefest, kao ol i -ewe mukotrpnog rada u pakl enom podzemqu, dal eko od Ol i mpa, te da ni je ostao u neumi tnosti svoje i storijske sudbi ne, ba{ kao { to nekada{ wi junaci Ol i mpa ni su vi { e u nedodirqi vi m vi si nama. U si tuaci ji kad ni on ni oni ni su tamo gde su nekad bi l i , pomera se jedan stari svet u nei zvesnost novi h tragawa. Raspad tradi ci onal nog si stema vrednosti nagove{ tava svekol i ku teskobu u tragawi ma za novi m na-i ni ma ` i vota, novi m ` i votni m sti l ovi ma i novi m mogu}nosti ma kul ture. Zavr{ ni deo kwi ge posve}en je upravo ovoj probl emati ci : studioznoj anal i zi novi h ` i votni h sti l ova podani ka masovne kul ture, kao { to su snobi zam, mal ogra|an{ ti na, sti l ` i vota skorojevi }a, kul tura narci zma i td.

I zdvajamo posl edwi nasl ov ove kwi ge: "Nasi qe kao sti l ` i vota", smatraju}i ga i nspi rati vnom i aktuel nom temom ne samo soci l oga kul ture. Podse}aju}i na spor i zme|u oni h koji smatraju da sredstva masovne komuni kaci je omogu}uju -oveku da se oslobodi unutra{ we agresivnosti i oni h koji u wi ma vi de sti mul ans nasi qu, autor pl edi ra za ekol ogi ju me-

di ja, naro- i to tel evi zi je, i z najmawe tri razl oga: a) dana{ wa deca provo- de pred tel evi zijski m ekranom vi { e vremena nego u okru` ewu svoji h ro- di teqa i u- i teqa, i na stvarnost gl edaju kroz pri zmu tel evi zi je, b) nasi - ce i senzaci je kori ste se od strane monopol a na komuni kaci je za pri do- bi jawe audi tori juma po zakoni ma konkurenci je i v) nasi ce se pri hvata ukol i ko resul tuje uspehom, odnosno ukol i ko se recepti jenti ma prezentuju druga- i ji sadr` aji i modal i teti wwegovog posti zawa.

Shvataju}i kul turu ne kao epi f enomen i bezna- ajni dodatak, ve} kao i ntegral ni deo sveukupnog dru{ tvenog razvoja, Adorno u jednom svom tekstu pomi we obavezu di jal ekti -ke teori je da "u sebe i nkorpori ra kri - ti ku kul ture, koja je i sti ni ta zbog toga { to nei sti nu dovodi do svi jesti o samoj sebi ". Odbacuju}i i deol ogi zovani govor o kul turi i kcu- ni m vred- nosti ma na{ eg doba, prof. Kokovi } ocrtava pri stup, si stemati -an i dos- l edno nau- no utemeqen. Bi lo bi uputno da teoreti -ari kul ture, posebi ce soci ol ozi kul ture, sl ede taj pri stup.